

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนในหมวด 4 มาตรา 22-30 มีนัยตามสาระที่กำหนดว่า สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาโดยยึดหลักให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามศักยภาพ มีสาระการเรียนรู้ที่ครอบคลุมความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การผสมผสานสาระความรู้ การบูรณาการ คุณธรรม ค่านิยมในทุกวิชา พึงจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียน แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิต โดยมีกลไกสำคัญคือ ให้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ และในการพัฒนาประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน การประสานสัมพันธ์กับทุกฝ่ายในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน โดยมีเป้าหมายสำคัญที่ผู้เรียนควรมีผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ สาระสำคัญตามความในมาตราดังกล่าวคือความได้ว่าหากการจัดการศึกษาของครูมีการ ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว คงไม่มีคำกล่าวที่ว่า ระบบ การศึกษาไทยและการวิจัยไทยตกอยู่ในภาวะล่อเลียนและพึ่งพาแหล่งความรู้ และนิยมการเรียนรู้ จากแหล่งภายนอกมากกว่า (นรินทร์ สังข์รักษา, 2551, 11) เพราะครูคือกลไกสำคัญของการจัด การศึกษาที่มีคุณภาพ การส่งเสริมและพัฒนาทักษะการวิจัย การเผยแพร่เทคนิคการเรียนการสอนที่มี จุดมุ่งเน้นทักษะการคิด และความสามารถเชิงวิชาการให้กับบุคลากรในโรงเรียน จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่าย ต้องตระหนัก และร่วมมือกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, 57-63)

ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสงครามได้รับการ กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาที่ขนานรับกับนโยบายดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากวิสัยทัศน์ด้านการจัด การศึกษาของจังหวัดที่มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาคน ชุมชน สังคมในจังหวัด โดยมุ่งเน้นคุณธรรม จริยธรรม สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมอันดีงาม และการดำรงชีวิตตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี ประเด็นยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2552-2556 ที่สนับสนุนวิสัยทัศน์ 3 ประเด็น ได้แก่ (เขตพื้นที่การศึกษา สมุทรสงคราม, 2551) ด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง โดยการส่งเสริมการจัดการศึกษา ทางเลือกเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย เลือกรับบริการได้ตามความต้องการ เอื้อต่อการเรียนรู้ และการ สนับสนุนเด็กด้อยโอกาสและเด็กพิการ ด้านการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีกลยุทธ์ที่สำคัญ 3 ข้อ คือ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพพร้อมในการปฏิบัติงานและการบริหาร จัดการ การส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และการส่งเสริมการใช้ กระบวนการวัดและประเมินผลเพื่อใช้ในการพัฒนา ด้านการเสริมสร้างการจัดการศึกษาที่สอดคล้อง กับการพัฒนาประเทศและท้องถิ่น มีกลยุทธ์ 3 ประการ คือ การส่งเสริมการเปิดสาขาวิชาหลักสูตรที่

สอดคล้องกับความต้อง การส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการมุ่งเน้นการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตามผลการดำเนินการที่ผ่านมาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งได้รับการประเมินจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 2 บ่งชี้ให้เห็นถึงจุดที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้บรรลุคุณภาพตามประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ และท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพสูงสุด การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่เน้นความต้องการของชุมชนและตลาดแรงงาน สำหรับสาเหตุที่อาจมีผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนจนสามารถบรรลุคุณภาพตามระดับที่พึงประสงค์นั้น พบว่ามีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากิจกรรมการสอน นับแต่ขั้นการวางแผนถึงขั้นการจัดการเรียนการสอน (สาคร คุณชื่น, 2543) และสาเหตุสำคัญที่นอกเหนือจากด้านงบประมาณดำเนินการคือ การจัดการที่มีคุณภาพ (ธิดารัตน์ พิมพ์ศรี, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจสภาพความต้องการที่เป็นด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียนของบุคลากรเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในจำนวนครู 21 คน ของโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัยแม้ว่าจะมีประสบการณ์ด้านการศึกษาในชั้นเรียนจากการเข้ารับการอบรมมาแล้วกว่าร้อยละ 60 และมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการวิจัยที่ถูกต้องแล้วซึ่งสังเกตได้จากการเลือกแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่ การเลือกหัวข้อปัญหาวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อนักเรียนมากที่สุด เช่นเดียวกับวิธีการแก้ปัญหาที่มักได้จากการประสบการณ์ของตนเองซึ่งมีจำนวนกว่าร้อยละ 70 แต่กลับพบว่ายังมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการทำวิจัยในชั้นเรียนคือ การเขียนรายงานการวิจัย จำนวนร้อยละ 42 และหากไม่นับรวมปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการไม่มีเวลาแล้ว ครูส่วนมากเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การรับรู้ของตนเองไม่มีความรู้เพียงพอกว่าร้อยละ 95 และกระบวนการที่ยุ่งยากต่อการดำเนินการกว่าร้อยละ 75 สำหรับความรู้ที่ยังต้องการรับเพิ่มเติม ได้แก่ การสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล และการเขียนรายงานการวิจัย ร้อยละ 80 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล จำนวนกว่าร้อยละ 65 การหาวิธีแก้ไขปัญหาวิจัยประมาณร้อยละ 50 และการสืบค้นเอกสาร/งานวิจัยเพื่อศึกษา ประมาณร้อยละ 47 ครูส่วนมากต้องการเขียนเอกสารรายงานการวิจัยด้วยรูปแบบไม่เป็นทางการ จำนวนร้อยละ 80 (รายละเอียดของข้อมูลแสดงเป็นผลการวิจัยชั้นศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียน บทที่ 4 ตาราง 1)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าความต้องการการพัฒนาความสามารถทางการวิจัยของบุคลากรในสถานศึกษาให้สามารถทำการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตรงตามความคาดหวังของนโยบายทางการศึกษา และตรงตามสภาพจริงของบุคลากรเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ จึงควรมีการค้นคว้าเพื่อออกแบบกระบวนการดำเนินการวิจัยที่ง่ายต่อทำความเข้าใจ เพื่อสร้างจุดแข็งที่ดีในการทำงานวิจัย และส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้ได้คำตอบของการวิจัยที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่พบ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการวิจัยในชั้นเรียน
2. เพื่อประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบใหม่ในบริบทจริงของสถานศึกษาที่เป็นเป้าหมายการพัฒนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรการวิจัย

ประชากรที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ และการออกแบบกระบวนการ ผู้บริหาร และครูประจำการของโรงเรียนในโครงการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่

โรงเรียนวัดช่องลมวรณาราม (สมุทรสาคร)

โรงเรียนวัดโรงธรรมมิตรภาพที่ 70

โรงเรียนวัดบางคนที่ใน (ววมโกประชาอนุกุล)

โรงเรียนวัดธรรมมาธาราม (ประชาธิรัฐสมุทรการอุปถัมภ์)

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายการวิจัยได้แบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียน ได้แก่

(1) ผู้บริหารของโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน และ (2) ครูจากโรงเรียนวัดธรรมมาธาราม (ประชาธิรัฐสมุทรการอุปถัมภ์) และโรงเรียนวัดโรงธรรมมิตรภาพที่ 70 ที่มีประสบการณ์การทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างน้อย 1 เรื่องในปีการศึกษาที่ผ่านมา จำนวน 5 คน

1.2 ประเมินคุณภาพด้านความตรงตามทฤษฎีของกระบวนการที่ออกแบบใหม่ และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ และการออกแบบกระบวนการ จำนวน 3 คน

1.3 การประเมินผลกระบวนการที่ออกแบบใหม่ ได้แก่ ครูผู้สอนของ 4 โรงเรียน ที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะผู้ที่มีความพร้อมต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย จำนวน 21 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นสองประการ ได้แก่

2.1 การออกแบบกระบวนการใหม่ (process redesign) ซึ่งบูรณาการกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของวิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป้าหมายเพื่อปรับปรุงกระบวนการเดิมให้มีคุณภาพตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิจัยในชั้นเรียน ที่ประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ขั้นวางแผนการวิจัย (Plan)

2.2.2 ขั้นปฏิบัติการตามแผน และสังเกตผล (Implement)

2.2.3 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

2.2.4 ขั้นเผยแพร่ผล (Dissemination)

3. ขอบเขตด้านเวลา

การดำเนินการวิจัยระหว่าง กรกฎาคม 2554 - มกราคม 2555 และเพื่อให้ผลการวิจัยครอบคลุมทุกวัตถุประสงค์และสะดวกต่อการติดตามกำกับคุณภาพ การดำเนินการวิจัยจึงแบ่งเป็นระยะ โดยมีขอบเขตการวิจัยแต่ละระยะ ดังนี้

3.1 ระยะออกแบบกระบวนการใหม่ กรกฎาคม 2554-ตุลาคม 2554

3.2 ระยะทดลองกระบวนการที่ออกแบบใหม่ 1 รอบกระบวนการ ตุลาคม 2554-มกราคม 2555

4. ตัวแปรการวิจัย

การดำเนินการโครงการครั้งนี้มีตัวแปรที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม ดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

4.1.1 ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

4.1.2 กระบวนการเดิมของการวิจัยในชั้นเรียน

4.1.3 แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการวิจัยในชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียน

4.2.2 คุณภาพของการวิจัยในชั้นเรียนที่เกิดจากการทดลองใช้กระบวนการใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต และผลลัพธ์ของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

ผู้เรียน:

ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาตามประเด็นปัญหาวิจัยที่เป็นความต้องการเร่งด่วนครอบคลุมด้านผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐาน และดัชนีวัดคุณภาพกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ การทำงาน สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษา:

1.องค์ความรู้ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียนที่สามารถนำไปประยุกต์สู่การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในโอกาสต่อไป

2. รายงานการวิจัยในชั้นเรียนที่มีประเด็นวิจัยเกี่ยวกับสาระในมาตรฐาน และดัชนีวัดคุณภาพของหลักสูตร สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ต้นแบบของบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน และแนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานวิชาการภายนอก

มหาวิทยาลัย :

1. รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อควมามีคุณภาพสูงสุดของการปฏิบัติตามพันธกิจด้านการบริการวิชาการ
2. การพัฒนาองค์ความรู้ที่ต่อยอดศาสตร์ด้านพัฒนาบุคลากรประจำการ การวิจัยในชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้

นิยามศัพท์

เพื่อให้เข้าใจตรงกันในสาระสำคัญของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดคำสำคัญของการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายให้มีคุณภาพตามที่ควรจะเป็น โดยยึดแบบแผนการดำเนินงานตามขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียนประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสะท้อนผล และขั้นเผยแพร่ผล แต่ละขั้นตอนมีการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ขั้นวางแผน (Plan) เป็นขั้นตอนที่มีดัชนีวัดคุณภาพผลผลิตของขั้นตอน คือ แผนการจัดกิจกรรมแก้ไข/ป้องกัน/พัฒนาผู้เรียน การเตรียมสื่อ และเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีคุณภาพพร้อมใช้

1.2 ขั้นปฏิบัติการ และสังเกต/รวบรวมผลการใช้ (Implement) เป็นขั้นตอนที่มีดัชนีวัดคุณภาพผลผลิตคือ ผลการใช้นวัตกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.3 ขั้นสะท้อนผล โดยวิธีคิดทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (after action review) เป็นขั้นตอนที่มีดัชนีวัดคุณภาพผลผลิต คือ บทสะท้อนผลที่เกิดจากการใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์ด้วยตนเองของครูถึงการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ (1) นวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัย (2) กระบวนการวิจัยที่ผ่านมา และ (3) ผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งใน และนอกเหนือจากวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ เทคนิควิธีเชิงคุณภาพที่นำมาใช้คือการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดควรพัฒนา และแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมในครั้งต่อไป

ระยะของการทบทวนหลังการปฏิบัติงาน แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

- (1) ระยะวางแผนการวิจัย
- (2) ระยะปฏิบัติการ สังเกตและรวบรวมผล
- (3) ระยะเขียนรายงานการวิจัย

1.4 เผยแพร่ผลการวิจัย (Dissemination) เป็นขั้นตอนที่มีดัชนีวัดคุณภาพผลผลิตของขั้นตอนคือ การมีเอกสารรายงานการวิจัยในชั้นเรียนที่มีรูปแบบถูกต้องเป็นทางการ